

РОЗДІЛ 4 ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

УДК 378.4.011-051:796

DOI <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2026-13-23>

ORCID ID: 0000-0002-0933-9356

Бондарчук Н. Я.,

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ГАЛУЗІ

TEACHING INTERNSHIP IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS AN IMPORTANT STAGE IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN THE PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS INDUSTRY

Необхідність пошуку шляхів оптимізації практичної підготовки фахівців фізкультурно-спортивної галузі пов'язана з існуючою суперечністю між вимогами до професійної діяльності викладачів фізичного виховання в закладах вищої освіти і рівнем їх готовності до такої діяльності. Метою статті в даному контексті є аналіз значення педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти для підготовки майбутніх викладачів фізичного виховання, умов її успішного проведення та професійної ефективності. У статті висвітлюються загальні особливості такої педагогічної практики, вимоги до її базового закладу, функції педагогічної практики та принципи, на яких вона повинна ґрунтуватися, її роль у професійному становленні майбутнього викладача, насамперед у набутті студентами важливих фахових компетентностей, навички, якими мають оволодіти студенти-практиканти за результатами проходження практики, організаційно-методичні умови її успішного проведення та специфіка роботи базової кафедри щодо цього. Особлива увага приділяється аналізу підготовчої роботи студента, що має бути виконана перед проходженням практики, та алгоритму його конкретних дій, які становлять безпосередній зміст практики. З використанням власного практичного досвіду авторка статті досліджує методи педагогічної роботи студентів під час практики, акцентуючи увагу на важливості використання особистісно-орієнтованого підходу і сучасних цифрових технологій, правила та особливості ведення обліково-звітної документації, насамперед щоденників і звітів про практику, а також підсумкового контролю та оцінювання практичної педагогічної роботи студента-практиканта, включно зі значенням тих чи інших параметрів такого оцінювання. У статті зазначається, що в умовах воєнного стану в багатьох закладах вищої освіти неможливо забезпечити повне занурення студентів у реальний освітній процес і здобуття ними повноцінного практичного досвіду педагогічної роботи в реальних умовах навчального середовища, тому вимушено доводиться впроваджувати асинхронний дистанційний режим проходження практики. Також авторкою статті виділено та проаналізовано найвагоміші чинники, від яких залежить ефективність проходження студентами педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти.

Ключові слова: педагогічна практика, фізичне виховання і спорт, заклади вищої освіти, студенти, фахівці.

The need to find ways to optimize the practical training of specialists in the physical culture and sports industry is associated with the existing contradiction between the requirements for the professional activity of physical education teachers in higher education institutions and the level of their readiness for such activity. The purpose of scientific paper in this context is to analyze the importance of teaching internship in physical education and sports in higher education institutions for the training of future physical education teachers, the conditions for its successful implementation and professional effectiveness. The paper defines the general features of such teaching internship, the requirements for its basic institution, the functions of teaching internship and the principles on which it should be based, its role in the professional development of a future teacher, primarily in the acquisition of important professional competencies, the skills that student interns should master as a result of the internship, the organizational and methodological conditions for its successful implementation, and the specifics of the work

of the basic department in this regard. Special attention is paid to the analysis of the student's preparatory work that must be completed before the internship, and the algorithm of student's specific actions, which constitute the direct content of the internship. Using his own practical experience, the author explores the methods of students' teaching work during internship, focusing on the importance of using a person-oriented approach and modern digital technologies, the rules and features of maintaining reporting documentation, primarily diaries and internship reports, as well as the final control and evaluation of the practical teaching work of the student-intern, including the significance of certain parameters of such evaluation. The paper notes that under martial law, many higher education institutions cannot ensure the full immersion of students in the real educational process and their acquisition of full-fledged practical experience of teaching work in real conditions of the educational environment, therefore, an asynchronous distance mode of internship is forced to be introduced. In addition, the author identifies and analyzes the most important factors that determine the effectiveness of students' teaching internship in physical education and sports in higher education institutions.

Key words: teaching internship, physical education and sports, higher education institutions, students, specialists.

Постановка проблеми. Сьогодні існує реальна суперечність між вимогами до професійної діяльності викладачів фізичного виховання в закладах вищої освіти (ЗВО) і рівнем їх готовності до такої діяльності, викликана слабкою ефективністю практичної підготовки студентів, котрі готуються до педагогічної роботи в ЗВО [9, с. 306]. За таких умов актуалізується проблема посилення уваги до їх практичної підготовки, встановлення оптимального балансу і взаємозв'язку між їх теоретичною, дослідницькою і практичною підготовкою на всіх рівнях [2, с. 5–6]. Важливу роль у розв'язанні даної проблеми відіграє педагогічна практика, під час якої студенти у процесі самостійної професійної педагогічної діяльності розвивають свої особистісні якості та організаторські здібності, емоційний інтелект і нервово-психічну стійкість, здатність до рефлексії та самовдосконалення, педагогічну культуру і творчий потенціал. Педагогічна практика з фізичного виховання і спорту в ЗВО як важливий етап підготовки фахівців фізкультурно-спортивної галузі покликана сприяти розвитку у студентів-практикантів здатності застосовувати в реальних умовах педагогічної роботи знання з педагогіки, методики викладання, теорії і методики фізичної культури, психології та багатьох інших наук, набуваючи практичних навичок, необхідних для забезпечення успішного фізичного виховання здобувачів вищої освіти. Організація і проведення педагогічної практики мають свої особливості, зумовлені специфікою навчально-виховного процесу в ЗВО, його матеріально-технічною базою, характеристиками педагогічного середовища на відповідній кафедрі тощо. Всі вони повинні бути враховані при проходженні студентами педагогічної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблематики виявив майже повну відсутність наукових досліджень, присвячених

конкретним проблемам організації і проведення педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в ЗВО. При підготовці статті використано окремі наукові публікації з проблем підготовки фахівців у фізкультурній сфері, педагогіки фізичної культури, організації і проведення педагогічної практики студентів різних спеціальностей в закладах вищої та середньої освіти. Підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійної діяльності присвячено статті Б. Шутя (2025, 2026), в яких розкрито ключові аспекти такої підготовки, проведено аналіз наукових підходів до визначення її організаційно-педагогічних умов, обґрунтовано важливість її здійснення з огляду на сучасні тенденції розвитку освітньої галузі у світі [9; 10]. Навчально-методичне видання групи авторів (Ю. Ячнюк, О. Воробійов та інші) (2006) містить науково-методичні напрацювання щодо успішного проходження педагогічної практики студентами факультетів фізичного виховання та спорту [11]. У статті М. Прищепова (2023) висвітлено проблеми впливу педагогічної практики на професійне становлення і саморозвиток майбутніх викладачів на особистісному рівні [6]. Д. Кібак піднімає питання (2025) значення педагогічної практики для такої підготовки майбутніх педагогів, яка дозволила б їм гідно приймати виклики сучасної освіти, зокрема в контексті технологічних інновацій [1]. О. Сергійчук та Ю. Багно є авторами статті (2020) про роль та особливості практичної підготовки майбутніх педагогів у ЗВО. Автори піднімають питання, крім іншого, застосування особистісно-орієнтованого підходу до формування професійної компетентності майбутніх викладачів, розвитку їх аналітичних умінь, набуття ними професійно важливих особистісних якостей [7]. Місце педагогічної практики в системі підготовки вчителів фізичної культури в закладах загальної середньої освіти висвітлюється у статтях О. Митчика та його колег

(2025), де розкрито основні завдання і зміст такої практики, вимоги до планування і проведення занять, визначено її різні організаційно-методичні аспекти [3; 4]. Корисною для аналізу є науково-аналітична доповідь колективу авторів (Л. Лук'янова, М. Вовк та інші) (2023) «Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи» [2].

Метою статті є аналіз значення педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в ЗВО для підготовки майбутніх викладачів фізичного виховання, умов її успішного проведення та професійної ефективності.

Виклад основного матеріалу. Якісна підготовка фахівців фізкультурно-спортивної галузі має важливе значення для розвитку фізичної культури і спорту, підтримання на належному рівні громадського здоров'я. Така підготовка повинна ґрунтуватися на комплексному підході і забезпечувати галузь компетентними спеціалістами, котрі не тільки володіють необхідними знаннями, вміннями й навичками, а й здатні активно і продуктивно застосовувати їх у практичній педагогічній діяльності [10, с. 333–334]. Вона має враховувати умови воєнного стану в країні, перспективи реформування системи освіти, необхідність творчого ставлення до педагогічної роботи і впровадження в неї інноваційного досвіду [4, с. 95].

Неоціненну роль відіграє в цьому педагогічна практика з фізичного виховання і спорту в ЗВО, сутність якої полягає в самостійному виконанні майбутніми викладачами фізичного виховання повноцінної професійної навчально-виховної роботи зі студентами. Така практика виступає засобом поєднання ними набутих на заняттях теоретичних знань із практичною педагогічною діяльністю в ролі викладача ЗВО, підвищення інтересу до такої діяльності і формування готовності долати бар'єри, що виникають на перешкоді ефективному здійсненню навчально-виховного процесу [4, с. 95; 6, с. 102]. Головною метою педагогічної практики в ЗВО є оволодіння студентами сучасними методами й засобами навчально-виховної та науково-педагогічної роботи в ЗВО, відповідними новітніми педагогічними технологіями, формування вміння оперативно вирішувати складні педагогічні завдання в умовах реального освітнього процесу, формування і вдосконалення педагогічної майстерності і розвиток творчої ініціативи у сфері професійної діяльності [7, с. 157; 8, с. 4–5].

Для проходження педагогічної практики студенти повинні мати достатні знання і навички насамперед у таких навчальних дисциплінах, як педагогіка, зокрема педагогіка вищої школи та педагогіка фізичної культури, психологія, валеологія, методика викладання фізичного виховання в ЗВО, теорія та методика спортивного тренування, а також теорія та методика викладання окремих видів спорту і спортивних ігор. Володіння основами педагогіки фізичної культури, зокрема, передбачає знання теоретико-методичних основ навчання під час фізкультурних занять, дидактичних принципів і методів фізичного виховання, педагогічних основ навчання фізичним вправам, форм організації занять з фізичної культури, основ педагогічної роботи у студентському колективі, педагогічних технологій підготовки студентів до самостійних занять фізичною культурою [5, с. 28–43, 57–81, 99–110].

Педагогічна практика завжди проводиться на певній базі, тобто в певному ЗВО. Такі бази визначаються довгостроковими або короткостроковими договорами між закладом, де навчаються студенти-практиканти, і закладом, де проводиться практика, на період самої практики або на довший термін. В якості бази педагогічної практики можуть виступати ЗВО різних форм власності та відомчого підпорядкування, які забезпечують здобуття студентами вищої освіти відповідного ступеня за обраними спеціальностями. Основними вимогами до таких ЗВО є наявність структурних складових, що відповідають визначеним спеціальностям та освітнім програмам, кваліфікованого персоналу, здатного забезпечити належне керівництво педагогічною практикою, безпечних умов проведення практики та можливості забезпечити студентів-практикантів необхідними для виконання програми практики інформаційними джерелами і технічним обладнанням. Крім цього, важливу роль відіграє можливість адаптації програми практики до специфічних умов і потреб конкретного ЗВО [1, с. 3].

Педагогічна практика з фізичного виховання і спорту в ЗВО повинна одночасно виконувати декілька значимих функцій: адаптаційну (ознайомлення з організацією навчально-виховного процесу в реальних умовах закладу вищої освіти), освітню (розширення і поглиблення знань, умінь і навичок педагогічної роботи у сфері фізичної культури), виховну (подальше формування активної життєвої позиції, культивування відповідальності, зміцнення позитивної мотивації за рахунок посилення інтересу до

практичної педагогічної діяльності), діагностичну (перевірка рівня своєї професійної підготовки, здатності до самоаналізу та самоконтролю), комунікативну (спілкування зі студентами та викладачами на основі взаєморозуміння, партнерства, взаємоповаги) [4, с. 96].

Педагогічна практика має здійснюватися відповідно до принципів комплексного характеру роботи (зокрема, використання міжпредметних зв'язків між фаховими і психолого-педагогічними дисциплінами), особистісно-орієнтованого підходу (врахування індивідуальних потреб студентів та орієнтація на їх особистісний розвиток), використання творчого потенціалу практикантів (залучення до пошуково-дослідницької роботи і розв'язання конкретних проблем педагогічного характеру), змістового зв'язку з їх курсовими та дипломними проєктами, диференціації та індивідуалізації змісту (адаптація змісту та організації практики до специфіки роботи кафедри (факультету) ЗВО) [1, с. 9].

Педагогічна практика може досягти своєї мети, якщо одним із чинників професійного становлення майбутніх викладачів фізичної культури виступають обставини, які відображають суб'єктивний життєвий простір кожного студента-практиканта, дозволяють йому реалізувати в рамках педагогічної діяльності свою суб'єктну позицію [6, с. 101]. Іншою загальною умовою успішності практики виступає набуття студентами важливих компетентностей. Серед них слід відзначити ціннісне ставлення до своєї професійної діяльності, формування необхідних професійних якостей з орієнтацією на власний життєвий досвід і досвід досвідчених педагогів [7, с. 158]. До зазначених компетентностей належать також здатність логічно мислити і робити висновки на основі практичного досвіду, генерувати нові креативні ідеї, управляти робочими і навчальними процесами, що можуть бути непередбачуваними, прагнути до самоосвіти, саморефлексії і самовдосконалення. Здатність до самовдосконалення і постійного поглиблення своїх знань означає готовність до професійного розвитку, підвищення кваліфікації, впровадження інноваційних методів навчання [1, с. 4]. Це означає також готовність майбутнього викладача не лише реагувати на ті чи інші обставини навчально-вихованого процесу, але й свідомо створювати ці обставини на основі реалізації власної стратегії професійного мислення та діяльності. У процесі педагогічної практики потенційний професійний розвиток майбутнього фахівця детермінується конкретною

педагогічною діяльністю, яка розглядається з позиції її відповідності обраній професії та особистісним прагненням та якостям [6, с. 100–101]. Важливою компетентністю є внутрішня необхідність слідувати принципам педагогічної етики, головною цінністю якої виступає особистість студента-вихованця, а головною метою – формування рис моральної особистості, а також педагогічна ерудиція, інтуїтивне мислення, здатність до імпровізації [7, с. 158]. Слід ще раз згадати також і про творчу ініціативність, що дозволяє викладачеві бути не лише носієм знань і практичних навичок, а й творцем усього середовища навчально-виховної діяльності, демонструвати нестандартні підходи до навчання і мотивувати здобувачів вищої освіти на самостійні заняття фізичною культурою [1, с. 5].

У процесі педагогічної практики студенти-практиканти повинні оволодіти різноманітними методами, формами, засобами, технологіями навчання, навчитися здійснювати планування навчального процесу і вносити корективи у навчальний процес на основі оцінювання ризиків та застосованих методів і засобів, приймати ефективні педагогічні рішення, доступно доносити власні знання, аргументації, висновки до студентів, котрі навчаються, і викладачів, організовувати ефективну фізкультурну та оздоровчу роботу студентських колективів, проводити заняття з фізичної культури на високому організаційно-методичному рівні, реалізовувати набуті педагогічні навички раціонально організовувати рухову активність студентів у різних формах, керувати спортивними тренуваннями, організовувати фізкультурно-оздоровчі і спортивні заходи, втілювати на практиці свої знання з техніки безпеки та профілактики травматизму, враховувати у своїй діяльності не тільки педагогічні, а й економічні, правові та етичні аспекти [1, с. 4].

Важливими організаційно-методичними умовами успішного проходження студентами педагогічної практики є координація злагоджених дій усіх її керівників, дотримання ними єдиних вимог до її проведення та оцінювання, надання практикантам належної педагогічної підтримки, зокрема щодо забезпечення у навчально-виховному процесі суб'єкт-суб'єктних відносин, допомога у формуванні в них аналітичних умінь, адекватної самооцінки, творчого підходу до педагогічної роботи [7, с. 159]. Значною мірою ці умови забезпечуються за рахунок умілої організації практики з боку кафедри чи факультету базового ЗВО, а також безпосереднього наукового

керівника студента-практиканта, який здійснює навчально-методичне керівництво практикою. Відповідними організаційними заходами є розробка робочої програми практики, критеріїв оцінювання практикантів, попереднє узгодження з кафедрами базових ЗВО обсягів, тривалості і змісту практичної підготовки студентів, потреб у необхідних матеріалах та обладнанні, розробка форм звітної документації за результатами проведення практики тощо [11].

Перед проходженням практики студенти повинні заздалегідь ознайомитися з навчально-методичною та науковою роботою відповідної кафедри базового ЗВО, специфікою навчально-методичної роботи її викладачів, програмно-методичним забезпеченням, дослідити психологічні, вікові та індивідуальні особливості студентів груп, де будуть проводитися навчальні заняття, стан їх успішності. Тривалість практики, на думку автора, не повинна бути меншою від трьох тижнів, щоб студенти-практиканти встигли виконати всі завдання і пройти всі кроки алгоритму, наведеного нижче.

Даний алгоритм покроково включає в себе всі завдання, які повинен виконати студент-практикант у процесі проходження педагогічної практики. Важливо підкреслити, що всі ці дії підпорядковуються єдиній загальній меті сформувати вміння й навички майбутньої ефективної педагогічної діяльності. Це участь у початковому інструктивному занятті, перевірка готовності конкретного студента до проходження практики, складання щоденника практики та узгодження його з керівником, спостереження за заняттями, які проводять викладачі базової кафедри, підготовка планів-конспектів навчальних занять відповідно до робочої програми та їх методичне забезпечення. На цій стадії студенти навчаються працювати з документацією практики – не тільки складати щоденники і плани-конспекти занять, а й вести журнали відвідувань студентів. План-конспект заняття є індивідуальним документом планування навчальної роботи у студентській групі, до якого вносяться відомості про мету і структуру заняття, необхідний інвентар та обладнання, освітні, оздоровчі та виховні завдання заняття, його зміст (перелік виконуваних студентами вправ із відповідними методичними вказівками), загальні організаційні (методи організації студентів на занятті, забезпечення страховки тощо) та методичні (методи навчання і відповідні методичні прийоми) вказівки, педагогічні зауваження щодо проведеного

заняття. Наступними і найважливішими кроками алгоритму є відвідування занять, які проводять викладачі кафедри, і самостійне проведення навчальних занять у різних формах (лекційних, практичних, лабораторних, залікових). Водночас студенти-практиканти повинні відвідати встановлену кількість занять своїх колег-однокурсників, які ті також проводять у рамках проходження педагогічної практики, після чого провести їх аналіз, взяти участь в обговоренні і скласти відповідні рецензії. Подальшими кроками є підготовка звітної документації про проходження практики, насамперед підготовка і захист індивідуальних звітів, а також складення диференційованого заліку, якщо це передбачено навчальною програмою практики. Завершується педагогічна практика аналізом її результатів спільно з керівником на спеціальному підсумковому методичному занятті [3, с. 154; 11].

Як правило, на студента-практиканта при виконанні вказаного алгоритму покладається обов'язок виконання певних щоденних дій: кожного робочого дня перебувати на місці проходження практики відповідно до її затвердженого календарного графіку, виконувати заплановані на цей день дії, вказані в наведеному алгоритмі, надавати керівникові щоденник практики з описом проведеної напередодні роботи, її аналізом і відповідними пропозиціями. Так виглядає проходження педагогічної практики з формального боку, але, крім цього, необхідно мати на увазі цілеспрямовану роботу студента-практиканта щодо прогресивного особистісно-професійного розвитку, яка може відображатися, наприклад, в оперативних змінах у ставленні до навчальних завдань чи студентів-підопічних, у поведінці під час проведення занять тощо [4, с. 96].

З методичної точки зору під час педагогічної практики можуть застосовуватися різні методи навчання, наприклад: пояснювально-ілюстративний (використовується на лекціях і допомагає студентам активізувати репродуктивне мислення), репродуктивний (використовується на практичних заняттях і забезпечує навчання на основі певної моделі педагогічної роботи), пошуковий (використовується на практичних заняттях, ґрунтується на продуктивному характері мислення студентів і стимулює їх до креативного вирішення навчальних та оздоровчих завдань), проблемний (може використовуватися на заняттях у різних формах і полягає в постановці проблемних завдань та стимулюванні студентів-підопічних до їх розв'язання на основі аналізу та

порівняння різних варіантів вирішення). При застосуванні цих чи інших методів практикантам рекомендується завжди дотримуватися у своїй педагогічній роботі особистісно-орієнтованого підходу, який не тільки дозволяє краще пізнати студентів, котрі відвідують заняття з фізичної культури, а й забезпечує ефективну комунікацію з ними та сприятливий психологічний клімат на заняттях [3, с. 154].

Говорячи про методичне забезпечення занять під час практики, не можна оминати увагою важливість використання цифрових технологій, насамперед різних онлайн-ресурсів. Наприклад, Screencast-O-Matic – інструмент запису відео з монітору та його подальшого редагування та збереження у хмарному сховищі – може бути корисним для відеоаналітики з метою самоаналізу занять і вдосконалення своїх педагогічних навичок. За його допомогою студенти-практиканти можуть, крім іншого, виявляти та виправляти власні помилки, обмінюватися досвідом з викладачами чи своїми колегами-однокурсниками. Веб-сервіс Evernote зручно використовувати для збереження матеріалів, необхідних для складання планів-конспектів занять та підготовки до їх проведення. Можливість синхронізувати ці матеріали між різними пристроями забезпечує доступ до них у будь-якому місці і в будь-який час, що підвищує мобільність у процесі виконання завдань практики. Хмарна програма Trello від Fog Creek Software може допомогти практикантам не тільки у плануванні педагогічної роботи, а й у відстеженні різних заходів і кроків на шляху проходження практики [1, с. 7–8].

Головними документами обліково-звітної документації педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в ЗВО є щоденник і звіт. У щоденнику відображається регулярна практична робота студента в повному обсязі за всіма розділами, зокрема, фіксуються поставлені і виконані завдання, фізичний і психологічний стан студентів-підопічних, результати спостережень практиканта за перебігом навчально-виховного процесу. Сумлінне ведення щоденника практики, крім іншого, виховує в ньому звичку до самоаналізу та саморефлексії [4, с. 95]. В індивідуальному звіті про практику наводяться коротка характеристика бази практики, відомості про загальний зміст педагогічної діяльності у процесі її проходження, про успішність виконання запланованих завдань, а також висновки та рекомендації з результатами самоаналізу сформованих професійних умінь і навичок. Слід зазначити,

що, крім звіту, результати проведеної практикантом педагогічної роботи можуть бути представлені на методичних семінарах, підсумкових конференціях з питань проходження практики або щорічних студентських наукових конференціях [4, с. 94].

Звіт про практику допускається до захисту, а його автор – до складання диференційованого заліку, якщо цей звіт відображає виконання студентом усіх практичних завдань, оформлений згідно з усіма вимогами, своєчасно затверджений науковим керівником і зданий на кафедру ЗВО, де навчається студент-практикант. Диференційований залік використовується як інструмент підсумкового модульного контролю і зараховується на основі рейтингової оцінки успішності в балах за декількома параметрами. Першим із них є зміст та якість оформлення індивідуального звіту про педагогічну практику. За рішенням кафедри, де навчається студент-практикант, можуть оцінюватися також зміст та якість оформлення інших документів, наприклад, індивідуального плану роботи студента, щоденника практики, планів-конспектів окремих занять, сценаріїв проведення спортивних заходів, характеристики студентської групи. Другий параметр – якість усної доповіді студента про виконання плану практики. У понятті такої «якості», крім безпосереднього змісту доповіді, враховується вміння полемізувати та захищати представлені у звіті положення, усно відповідати на поставлені питання. Третій параметр, на основі якого здійснюється оцінювання, включає в себе дані викладачів базової кафедри та відгук керівника практикою, в якому останній дає стислу характеристику та оцінку практичної роботи свого студента. Крім цих параметрів, при оцінюванні враховуються рівень оволодіння студентом педагогічними навичками, успішність виконання практичних завдань (насамперед самостійного проведення навчальних занять у різних формах), ставлення до студентів, дисциплінованість, прояви творчої ініціативи (зокрема, здатність до самостійного пошуку нетрадиційних підходів до навчання, вміння мотивувати студентів-підопічних до самостійної роботи і розвитку їхніх творчих здібностей) [1, с. 4–5].

Умови воєнного стану, в яких через російську агресію вже п'ятий рік живе Україна, внесли значні корективи у проходження педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в багатьох ЗВО. Повноцінне проходження всіх кроків окресленого вище алгоритму за таких

умов стає неможливим, як і використання традиційних методів навчання. Маються на увазі передусім проведення в рамках практики занять та інших заходів в очному форматі, виконання всіх завдань відповідно до програми практики, щоденна безпосередня взаємодія практикантів зі студентами базового ЗВО та його викладачами. Звичайно, тільки такий формат дозволяє повністю зануритися в освітній процес і здобути практичний досвід педагогічної роботи в реальних умовах навчального середовища ЗВО. Але пов'язані з воєнними діями обставини змусили впроваджувати в окремих закладах асинхронний дистанційний режим проходження педагогічної практики, за якого взаємодія між практикантами, студентами, котрі навчаються, і викладачами відбувається з вимушеною затримкою в часі за допомогою зручних для кожного конкретного випадку цифрових інструментів (інтерактивних освітніх платформ, форумів, соціальних мереж, електронної пошти та інших). Відповідно, студенти-практиканти виконують завдання педагогічної практики, не перебуваючи особисто на її базі, натомість активно використовуючи сучасні цифрові технології. Серед останніх можуть бути використані популярна хмарна платформа для відеоконференцій та онлайн-зустрічей Zoom або розроблений Google для шкіл веб-сервіс Google Classroom, який спрощує обмін файлами між суб'єктами практики. Ці та інші інструменти дозволяють не лише дистанційно проводити заняття, а й обмінюватися досвідом із колегами-однокурсниками, брати консультації в керівника, обговорювати різні аспекти практичної роботи тощо [1, с. 5–8].

Підсумовуючи сказане, варто виділити найвагоміші чинники, від яких залежить ефективність проходження студентами педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в ЗВО. До них слід віднести адекватну структуру мотивації практиканта з оптимальним балансом домінуючих внутрішніх і зовнішніх мотивів, належний рівень сформованих у практиканта фахових компетентностей, якість навчально-методичного забезпечення практики фаховою кафедрою, наявність допомоги наукового керівника, а також викладачів ЗВО щодо успішної адаптації до практичної педагогічної діяльності в конкретних умовах, вміння практиканта оперативно реагувати на нестандартні навчальні ситуації, дотримуватися робочої дисципліни, підтримувати зі студентами, котрі навчаються, відносин, що ґрунтуються на засадах взаємної поваги й довіри, наявність

системних аналізу та самоаналізу, контролю й самоконтролю, оцінки різних аспектів проходження педагогічної практики, використання творчих підходів до вирішення педагогічних завдань [3, с. 154; 4, с. 96].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Згідно з результатами проведеного дослідження, педагогічна практика з фізичного виховання і спорту в ЗВО є важливим етапом підготовки фахівців фізкультурно-спортивної галузі. Вона полягає в самостійному виконанні майбутніми викладачами фізичного виховання повноцінної професійної навчально-виховної роботи зі студентами, сприяючи поєднанню набутих раніше теоретичних знань із практичною педагогічною діяльністю в ролі викладача фізичного виховання. В якості бази педагогічної практики можуть виступати ЗВО різних форм власності та відомчого підпорядкування. Така практика одночасно виконує адаптаційну, освітню, виховну, діагностичну та комунікативну функції. В її процесі студенти-практиканти оволодівають різноманітними методами, формами, засобами, технологіями навчання, набувають навичок прийняття ефективних педагогічних рішень, організації ефективної фізкультурної, оздоровчої, спортивної роботи студентських колективів. Успішність педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в ЗВО залежить насамперед від структури мотивації практиканта і рівня його різних фахових компетентностей.

Перед проходженням практики студенти ознайомлюються з навчально-методичною та науковою роботою базової кафедри та особливостями студентів груп, де будуть проводитися навчальні заняття. Основу змістового насичення практичної роботи становлять належна документація, відвідування занять, які проводять викладачі кафедри, самостійне проведення навчальних занять у різних формах, відвідування занять своїх колег-однокурсників, підготовка і захист індивідуальних звітів, а також складення диференційованого заліку. У процесі такої роботи застосовуються, зокрема, пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, пошуковий, проблемний методи навчання з використанням особистісно-орієнтованого підходу.

Результати дослідження засвідчили, що умови воєнного стану вносять значні корективи у проходження педагогічної практики з фізичного виховання і спорту в багатьох українських ЗВО. За таких умов набув поширення асинхронний дистанційний режим проходження

педагогічної практики, який не може забезпечити повного занурення практиканта в освітній процес і здобути практичний досвід педагогічної роботи в реальних умовах навчального середовища ЗВО.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з виявленням можливих засобів максимально ефективної організації педагогічної практики в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кібак Д. В. Педагогічна практика як ключовий етап підготовки майбутніх вчителів. *Академічні візії*. 2025. Вип. 41. С. 1–11. DOI: 10.5281/zenodo.15204232.
2. Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С. О., Грищенко Ю. В. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь. За наук. ред. Н. Г. Ничкало. Київ-Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.
3. Митчик О. П., Кліш І. С., Денисенко Н. Г., Дишко О. Л., Мороз М. С., Тарасюк В. Й. Особливості проходження переддипломної практики з фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15: *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2025. Вип. 7 (194). С. 152–155. DOI: 10.31392/UDU-nc.series15.2025.07(194).30.
4. Митчик О. П., Кліш І. С., Денисенко Н. Г., Пуш О. А. Педагогічна практика у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15: *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2025. Вип. 4 (190). С. 94–97. DOI: 10.31392/UDU-nc.series15.2025.04(190).19.
5. Педагогіка фізичної культури: навчально-методичний посібник. Уклад.: С. М. Віцько. Слов'янськ: Донбаський державний педагогічний університет, 2023. 113 с.
6. Прищепов М. М. Педагогічна практика як головна рушійна сила у процесі професійного становлення майбутнього вчителя. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 65. Т. 2. С. 99–106. DOI: 10.32782/2663-6085/2023/65.2.21.
7. Сергійчук О. М., Багно Ю. М. Роль організації та проведення практичної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 2020. Т. 167. № 11. С. 156–160. DOI: 10.5281/zenodo.4516616.
8. Сергійчук О. М., Онищенко Н. П., Хмельницька О. С. Організація та проведення практичної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти: навчально-методичний посібник. Переяслав-Хмельницький: Видавництво КСВ, 2019. 220 с.
9. Шуть Б. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до професійної діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: *Педагогіка*. 2026. Т. 1. № 36. С. 306–310. DOI: 10.33842/22195203-2026-36-137-306-310.
10. Шуть Б. І. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту як педагогічна проблема. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка*. 2025. Т. 187 № 31. С. 333–337. DOI: 10.58407/visnik.253154.
11. Ячнюк Ю. Б., Воробйов О. О., Ячнюк І. О., Мединський С. В. Переддипломна та магістерська педагогічна практика студентів факультетів фізичного виховання та спорту: навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2006. 144 с.

Бондарчук Н. Я.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 10.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.09.2026

